

**Belgische Kamer
van Volksvertegenwoordigers**

GEWONE ZITTING 1997 - 1998 (*)

3 JULI 1998

WETSVOORSTEL

**tot invoeging van een artikel 460ter in
het Strafwetboek houdende
de strafbaarstelling van stalking**

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE JUSTITIE (1)

UITGEBRACHT DOOR
DE HEER **Thierry GIET**

- (1) Samenstelling van de commissie :
Voorzitter : de heer Duquesne (A.)

A. — Vaste leden
C.V.P. HH. Vandeurzen,
Van Overberghe,
Verherstraeten, Willems.
P.S. HH. Borin, Giet,
Moureaux.
V.L.D. HH. Dewael, Van Belle,
Verwilghen.
S.P. HH. Landuyt,
Vandenbossche.
P.R.L.- HH. Barzin, Duquesne.
F.D.F.
P.S.C. Mevr. de T'Serclaes.
V.B. H. Laeremans.
Agalev/H. Lozie
Ecolo

B. — Plaatsvervangers
Mevr. Creyf, Mevr. D'Hondt,
HH.Didden, Leterme,
Mevr. Verhoeven.
HH. Biefnot, Dallons, Eerdeken,
Minne.
HH. Chevalier, De Croo, van den
Abeelen, Versnick.
HH. Delathouwer, Vande Lanotte,
Van der Maelen.
Mevr. Herzet, HH. Maingain,
Simonet.
HH. Beaufays, Mevr Cahay-André.
HH. Annemans, De Man.
H. Decroly, Mevr. Schüttringer.

C. — Niet-stemgerechtigd lid
V.U. H. Bourgeois.

Zie:

- 1046 - 96 / 97 :

- N^r 1 : Wetsvoorstel van de heren Cuyt en Landuyt.
- N^{rs} 2 tot 7 : Amendementen.

Zie ook :

- N^r 9 : Tekst aangenomen door de commissie.

(*) Vierde zitting van de 49ste zittingsperiode

**Chambre des Représentants
de Belgique**

SESSION ORDINAIRE 1997 - 1998 (*)

3 JUILLET 1998

PROPOSITION DE LOI

**insérant un article 460ter dans
le Code pénal en vue d'incriminer
le harcèlement**

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE (1)

PAR
M. **Thierry GIET**

- (1) Composition de la commission :
Président : M. Duquesne (A.)

A. — Titulaires
C.V.P. MM. Vandeurzen,
Van Overberghe,
Verherstraeten, Willems.
P.S. MM. Borin, Giet,
Moureaux.
V.L.D. MM. Dewael, Van Belle,
Verwilghen.
S.P. MM. Landuyt,
Vandenbossche.
P.R.L.- MM. Barzin, Duquesne.
F.D.F.
P.S.C. Mme de T'Serclaes.
V.B. M. Laeremans.
Agalev/M. Lozie
Ecolo

B. — Suppléants
Mme Creyf, Mme D'Hondt,
MM.Didden, Leterme,
Mme Verhoeven.
MM. Biefnot, Dallons, Eerdeken,
Minne.
MM. Chevalier, De Croo, van den
Abeelen, Versnick.
MM. Delathouwer, Vande Lanotte,
Van der Maelen.
Mme Herzet, MM. Maingain,
Simonet.
MM. Beaufays, Mme Cahay-André.
MM. Annemans, De Man.
M. Decroly, Mme Schüttringer.

C. — Membre sans voix délibérative
V.U. M. Bourgeois.

Voir:

- 1046 - 96 / 97:

- N° 1 : Proposition de loi de MM. Cuyt et Landuyt.
- N°s 2 à 7 : Amendements.

Voir aussi :

- N° 9 : Texte adopté par la commission.

(*) Quatrième session de la 49ème législature

DAMES EN HEREN,

Uw commissie heeft dit wetsvoorstel besproken tijdens haar vergaderingen van 27 mei, 9 en 16 juni 1998.

I. INLEIDING VAN DE HEER LANDUYT, MEDE-INDIENER VAN HET WETSVOORSTEL

«Stalking» is de naam van een fenomeen dat zelf niet nieuw is, maar dat door de term die ervoor werd bedacht nu wel duidelijker onderkend wordt. Kort gezegd gaat het om het lastig vallen van een persoon op een wijze die voor de betrokkene overlast meebrengt.

De reacties die naar aanleiding van de indiening van het wetsvoorstel werden ontvangen, maken nog duidelijker welk een omvang dit maatschappelijk probleem heeft aangenomen en dat behoefte bestaat aan een desnoods strafrechtelijke aanpak ervan.

Een veel voorkomend - maar lang niet het enige - geval van «stalking» is dat van de ex-partner die geen afstand kan nemen van de beëindigde relatie en die de ander op diverse manieren voortdurend blijft achtervolgen. In de praktijk blijkt de politie daartegen in vele gevallen niet te kunnen optreden omdat de gedragingen van de dader als zodanig niet altijd strafbaar zijn. Zo zijn bijvoorbeeld het herhaaldelijk toesturen van bloemen, het voortdurend opbellen of het steeds weer opwachten van het slachtoffer in de nabijheid van de woning moeilijk te bestraffen gedragingen; het beschadigen van een auto, het vernielen van een voordeur en het binnendringen in een huis zijn daarentegen wel strafbaar.

Door «stalking» strafbaar te stellen zullen de slachtoffers dus door de politie beter kunnen worden beschermd, ook wanneer de dader niet wordt vervolgd.

Aanvankelijk werd voorgesteld in het Strafwetboek een nieuw artikel 460ter in te voegen, luidend als volgt : «Hij die een persoon herhaaldelijk achtervolgt, bespiedt of belaagt, op een wijze die deze persoon als hinderlijk, verontrustend of kwellend ervaart, wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot drie maanden en met geldboete van zesentwintig frank tot honderd frank of met één van die straffen alleen.»

Nadat over het wetsvoorstel overleg was gepleegd in een werkgroep, werd evenwel een nieuwe tekst voorgesteld (zie amendement nr. 2 van de heren Cuyt, Willems en Landuyt, Stuk nr. 1046/3). Door toevoeging van het woord «kennelijk» wordt de rechter er nu toe gebracht te toetsen of de wijze waarop wordt achtervolgd, bespied of belaagd *redelijkerwijze* als hinderlijk, verontrustend of kwellend kan worden

MESDAMES, MESSIEURS,

Votre commission a examiné cette proposition de loi au cours de ses réunions du 27 mai et des 9 et 16 juin 1998.

I. EXPOSÉ INTRODUCTIF DE M. LANDUYT, COAUTEUR DE LA PROPOSITION DE LOI

Le harcèlement est le nom donné à un phénomène qui n'est pas nouveau en soi, mais ce terme permet de mieux circonscrire le phénomène en question. Le harcèlement consiste, en gros, à importuner une personne de manière irritante pour celle-ci.

Les réactions suscitées par le dépôt de la proposition de loi à l'examen attestent on ne peut plus clairement l'ampleur prise par ce problème de société et la nécessité d'y faire face, si besoin est sur le plan pénal.

Le harcèlement est souvent - mais pas toujours, tant s'en faut - l'oeuvre d'un ancien partenaire qui ne peut accepter que la personne avec qui il a eu une relation ait mis fin à celle-ci et qui continue sans cesse à poursuivre cette personne de diverses manières. Dans la pratique, la police est souvent désarmée, car les agissements de l'auteur ne sont pas toujours punissables en tant que tels. Il est par exemple difficile de sanctionner quelqu'un parce qu'il envoie régulièrement des fleurs à sa victime, qu'il ne cesse de lui téléphoner ou qu'il la guette à proximité de son domicile. En revanche, la détérioration d'une voiture, la destruction d'une porte et le fait de s'introduire dans un domicile sont des actes punissables.

L'incrimination du harcèlement permettra donc à la police de mieux protéger les victimes, même si l'auteur n'est pas poursuivi.

Il avait été initialement proposé d'insérer dans le Code pénal un nouvel article 460ter, libellé comme suit : «Quiconque aura poursuivi, épié ou harcelé une personne de façon répétée, d'une manière telle que cette personne en aura été inquiétée ou tourmentée, sera puni d'une peine d'emprisonnement de huit jours à trois mois et d'une amende de vingt-six francs à cent francs ou d'une de ces peines seulement.»

Mais après une réflexion sur la proposition de loi en groupe de travail, un nouveau texte a été proposé (voir l'amendement n° 2 de MM. Cuyt, Willems et Landuyt, Doc. n° 1046/3). L'ajout du mot «manifestement» incitera le juge à examiner si la manière dont la personne a été poursuivie, épiée ou harcelée peut être *raisonnablement* qualifiée de gênante, inquiétante ou angoissante. L'amendement tend en outre à

aangemerkt. Verder strekt het amendement ertoe de strafmaat te verhogen, zodat zo nodig voorlopige hechtenis kan worden bevolen. Inzake kwaadwillige oproepen bestaat die mogelijkheid reeds en blijkt de hechtenis een effectief middel te zijn om de dader de ernst van zijn gedragingen te doen inzien.

Tot besluit kan zonder overdrijving worden gesteld dat het wetsvoorstel een effectief overheidsoptreden mogelijk zal maken en zal voorkomen dat «stalking» uitdraait op erger geweld. Dat laatste is nu vaak het geval.

II. ALGEMENE BESPREKING

De vertegenwoordiger van de minister van Justitie acht het wenselijk dat de overheid zou optreden ten aanzien van «stalkers». Het wetsvoorstel maakt dat mogelijk.

De vraag rijst of het wetsvoorstel door zijn ruime omschrijving geen ruimer toepassingsgebied heeft. Slaat het bijvoorbeeld ook op paparazzi, en is dat wel de bedoeling? Is het in dat verband raadzaam de term «bespieden» te behouden?

De heer Landuyt antwoordt dat het wetsvoorstel de paparazzi niet beoogt, los van de vraag of sommige gedragingen van paparazzi niet strafbaar zouden moeten zijn. Het bezwaar dat het wetsvoorstel een te ruim toepassingsgebied zou hebben, is zijns inziens ondervangen door de toevoeging van het woord «kennelijk», dat de rechter ertoe zal brengen te oordelen dat bepaalde vormen van bespieden niet strafbaar zijn.

De heer Barzin verklaart het wetsvoorstel te steunen, daar het de overheid in staat stelt het privéleven tegen bepaalde gedragingen afdoender te beschermen dan thans het geval is. Een strafrechtelijke omschrijving zal daarenboven een ontradend effect hebben.

De spreker is evenwel van oordeel dat belaging niet beperkt mag zijn tot seksuele belaging. Ook in andere gevallen kunnen personen worden verontrust, bijvoorbeeld doordat herhaaldelijk bij hen wordt aangebeld. Bepaalde gedragingen van privé-detectives, zoals het achtervolgen van een persoon en het optekenen van de ontmoetingen die hij heeft, zouden zijns inziens eveneens moeten worden beoogd.

De spreker stelt tot slot voor dat voor belaging alleen vervolging kan worden ingesteld op een klacht van het slachtoffer, gelet op het belang dat in de omschrijving wordt gehecht aan hetgeen het slachtoffer ervaart.

relever le taux de la peine, de sorte qu'il soit possible, le cas échéant, d'ordonner la détention préventive. Cette possibilité existe déjà en matière d'appels malveillants et la détention s'avère être un moyen efficace pour faire prendre conscience à l'auteur de la gravité de son comportement.

Pour conclure, on peut affirmer sans exagérer que la proposition de loi permettra aux autorités d'intervenir de manière effective et évitera que le harcèlement débouche sur des violences plus graves, ce qui est souvent le cas à l'heure actuelle.

II. DISCUSSION GÉNÉRALE

Le représentant du ministre de la Justice estime qu'il est souhaitable que les pouvoirs publics prennent des mesures à l'encontre des harceleurs. C'est ce que la proposition à l'examen leur permet de faire.

On peut se demander si, en raison de la définition large qu'elle propose, la proposition à l'examen n'a pas un champ d'application plus étendu. S'applique-t-elle par exemple aux paparazzi et, dans l'affirmative, est-ce bien l'objectif visé? Est-il souhaitable, dans cette optique, de maintenir le terme «épier»?

M. Landuyt réplique que la proposition à l'examen ne vise pas les paparazzi, ce qui n'empêche cependant pas de se demander si certains de leurs comportements ne devraient pas être punissables. L'intervenant estime que l'addition du mot «manifestement» permet de répondre à l'objection selon laquelle le champ d'application de la loi proposée serait trop étendu, étant donné que ce terme amènera le juge à estimer que certaines formes de guet intempestif ne sont pas punissables.

M. Barzin se déclare favorable à la proposition, parce que celle-ci permet aux pouvoirs publics de mieux protéger la vie privée contre certains comportements. Une qualification pénale aura en outre un effet dissuasif.

L'intervenant estime cependant que le harcèlement ne peut être limité au harcèlement sexuel. Des personnes peuvent être inquiétées dans d'autres cas également, par exemple lorsque des individus se présentent à plusieurs reprises à leur domicile. Selon lui, certains comportements des détectives privés, comme la prise en filature d'une personne et l'enregistrement des rencontres de cette personne, devraient également être visés.

Enfin, l'intervenant propose que vu l'importance qui est accordée dans la définition au sentiment de la victime, les poursuites pour harcèlement ne puissent être intentées que sur plainte de la victime.

De heer Willems steunt de pogingen om het fenomeen «stalking» strafrechtelijk te omschrijven. Het gaat om een plaag waartegen de samenleving machteloos staat, te meer daar velen vandaag geïsoleerd leven en dus kwetsbaarder zijn ten aanzien van dit soort van gedragingen.

Aanvankelijk is overwogen of het probleem niet op burgerlijk vlak kon worden opgelost. De vrederechter zou bijvoorbeeld de toegang tot een bepaalde straat kunnen verbieden en dat verbod eventueel kunnen doen gepaard gaan met een dwangsom. Zodanige aanpak is evenwel louter curatief. Vandaar dat uiteindelijk toch voor de strafrechtelijke weg is gekozen.

Het strafrecht dient voldoende rechtzekerheid te bieden. Daarom werd in de omschrijving het woord «kennelijk» toegevoegd. Dat komt neer op een zekere objectivering bij het in aanmerking nemen van voor het overige louter subjectieve elementen.

Mevr. de T'Serclaes erkent het problematische karakter van de bedoelde gedragingen, die veelal voortvloeien uit moeilijkheden binnen een relatie en die in uiterste gevallen kunnen uitlopen op drama's.

Een van de meest voorkomende vormen van belaging, de kwaadwillige oproepen, is reeds strafbaar. De vraag rijst dan ook of het bestaande wetgevend arsenaal niet volstaat om belaging aan te pakken en of, wanneer geen strafbare gedragingen kunnen worden aangewezen, vormen van bemiddeling niet meer opportune oplossingen zijn dan bestrafing. Het blijft trouwens de vraag of de politie, zelfs als in de strafwet een bepaling betreffende belaging wordt opgenomen, werkelijk zal optreden. Men moet immers constateren dat de politie over het algemeen weinig geneigd is om in te grijpen in dergelijke, uiterst moeilijk te beoordelen, situaties.

Voorzichtigheid is ook geboden. Strafbepalingen die zodanig veel subjectieve invulling mogelijk maken kunnen worden misbruikt, bijvoorbeeld in het kader van een uit de hand gelopen burenruzie.

Als men toch zou kiezen voor de invoering van een nieuwe strafbepaling, dan zal die zeer precies moeten worden geformuleerd. Wat wordt verstaan onder «bespieden», «achtervolgen»? Volstaat het dat iemand zijn buur met een verrekijker begluurt? Wordt hardnekkige huis-aan-huisverkoop of bekeringsijver strafbaar?

Moet overigens niet een onderscheid worden gemaakt naar gelang de belaging al dan niet minderjarigen betreft?

De heer Giet verklaart weliswaar begrip te hebben voor de bedoeling van de indieners van het wetsvoorstel, maar toch voorbehoud te maken bij de invoering van een specifieke strafbepaling betreffende belaging.

M. Willems soutient les tentatives de donner une définition pénale du «harcèlement». Il s'agit d'un fléau face auquel la communauté est impuissante, d'autant que les personnes isolées, et donc plus vulnérables face à ce genre de comportements, sont aujourd'hui nombreuses.

A l'origine, on a envisagé des manières de résoudre le problème sur le plan civil. Le juge de paix pourrait par exemple interdire l'accès à une rue déterminée et, éventuellement, assortir cette interdiction d'une astreinte. Cependant, une telle approche est exclusivement curative. C'est pourquoi le choix s'est finalement porté sur la voie pénale.

Etant donné que le droit pénal doit offrir une sécurité juridique suffisante, le mot «manifestement» a été ajouté dans la définition, et ce, afin d'objectiver quelque peu la prise en considération d'éléments par ailleurs purement subjectifs.

Mme de T'Serclaes reconnaît le caractère problématique des comportements visés, qui découlent souvent de difficultés relationnelles et qui peuvent, dans des cas extrêmes, déboucher sur des drames.

Une des formes de harcèlement les plus fréquentes, les appels téléphoniques malveillants, est déjà punissable. La question se pose dès lors de savoir si l'arsenal législatif existant ne suffit pas pour lutter contre le harcèlement et si, lorsqu'aucun comportement punissable ne peut être établi, des formes de médiation ne constituent pas une solution plus opportune que la répression. On peut du reste se demander si la police interviendra réellement, même si l'on insère une disposition sur le harcèlement dans la loi pénale. Force est en effet de constater que la police rechigne en général à intervenir dans de telles situations, très difficiles à apprécier.

La prudence est également de mise. Les dispositions pénales qui autorisent des interprétations aussi subjectives peuvent être détournées, par exemple dans le cadre d'une querelle de voisinage qui tourne mal.

Si l'on choisit malgré tout d'insérer une nouvelle disposition pénale, il faudra la formuler de manière très précise. Que faut-il entendre par «épier», «poursuivre»? Suffit-il qu'une personne épie son voisin à l'aide de jumelles? Le porte-à-porte ou le prosélytisme opiniâtres seront-ils punissables?

N'est-il d'ailleurs pas nécessaire d'opérer une distinction selon que le harcèlement concerne ou non des mineurs?

M. Giet déclare que s'il peut comprendre la préoccupation des auteurs de la proposition de loi, il émet cependant des réserves quant à l'instauration d'une disposition pénale spécifique concernant le harcèlement.

Het gaat ongetwijfeld om gedragingen die voor de betrokkenen bijzonder onaangenaam zijn, maar de omvang van het probleem mag toch niet worden overgeschat. In ernstige gevallen worden vrijwel altijd daden gesteld die reeds vallen onder de bestaande strafbepalingen betreffende bedreiging, belediging, vernieling, enzovoort. De politiediensten kunnen in die gevallen optreden.

De voorgestelde omschrijving maakt het bestaan van het misdrijf bovendien afhankelijk van bijzonder subjectieve elementen. Daardoor zouden klachten wegens belaging op hun beurt wel eens kunnen leiden tot een vorm van belaging.

De vraag is of de bedoelde gedragingen kunnen worden geobjectiveerd en of de sanctionering daarvan mogelijk is zonder dat al te zeer wordt uitgegaan van de subjectieve ervaring van het slachtoffer. Zijns inziens kan de belaging maar worden geobjectiveerd door de bestraffing van daden die nu reeds onder de strafwet vallen, zoals bijvoorbeeld het beschadigen van een wagen.

Het argument dat belaging kan uitdraaien op erger feiten, gaat volgens de spreker evenmin op. Ook burenhinder kan daartoe aanleiding geven als een betwisting civielrechtelijk niet adequaat wordt opgelost.

De heer Duquesne is voorstander van de idee belaging strafbaar te stellen. Het betreft werkelijk een kwaal. Een zodanige strafbepaling moet evenwel precies worden geformuleerd al was het maar omdat de omschrijving een ruim toepassingsgebied zal hebben. Het zal immers niet altijd gaan om een uit de hand gelopen liefdesrelatie. Maar ook als het daarover gaat is de grens tussen wat toelaatbaar is en wat niet heel moeilijk te trekken. Ze zal trouwens verschillen naar gelang van de gevoeligheid van elkeen.

Andere gevallen van belaging komen vandaag veelvuldig voor. «Professionele» bedelaars, gedrogeerden, ambulante handelaars, vertegenwoordigers van secten, nieuwsgierige burens, enzovoort, kunnen zich al naar gelang van de omstandigheden schuldig maken aan het misdrijf van belaging zoals het in het wetsvoorstel is omschreven. Volgens de tekst van het wetsvoorstel moet het daarbij gaan om herhaalde daden. De vraag rijst evenwel of een eenmalige maar ernstige daad niet in aanmerking zou moeten komen.

Men moet constateren dat de politie ten aanzien van vele van de overlast berokkenende gedragingen van de voormelde personen eerder onverschillig reageert. Soms heeft ze ook de middelen niet om op te treden, omdat de strafwet niet alle gedragingen omvat die als belaging kunnen worden omschreven.

Il s'agit sans nul doute de comportements particulièrement déplaisants pour les intéressés, mais il ne faut pas surestimer l'importance du problème. Dans les cas graves, des actes relevant d'ores et déjà des dispositions pénales existantes relatives aux menaces, aux injures, à la destruction, etc., sont pratiquement toujours accomplis. Les services de police peuvent donc intervenir dans ces cas.

La définition proposée subordonne en outre l'existence de l'infraction à celle d'éléments particulièrement subjectifs, de sorte que des plaintes pour harcèlement pourraient déboucher à leur tour sur une forme de harcèlement.

Reste à savoir si les comportements visés sont objectivables et s'ils peuvent être sanctionnés sans trop se baser sur l'expérience subjective de la victime. Il considère que le harcèlement n'est objectivable que si l'on sanctionne des actes qui relèvent d'ores et déjà de la loi pénale, tels que par exemple la détérioration d'un véhicule.

L'intervenant considère que l'argument selon lequel le harcèlement peut dégénérer et donner lieu à des faits plus graves n'est pas non plus pertinent. Les troubles de voisinage peuvent également dégénérer lorsque un différend n'est pas résolu de façon appropriée au civil.

M. Duquesne est favorable à l'idée d'incriminer le harcèlement, qui est un mal réel. Une telle disposition pénale devra cependant être libellée de façon précise, ne fût-ce que parce que sa définition aura un vaste champ d'application. Il ne s'agira en effet pas nécessairement toujours d'une relation amoureuse qui se sera mal terminée. Même dans ce cas, il est très difficile de fixer la limite entre ce qui est admissible et ce qui ne l'est pas. Cette limite dépendra du reste de la sensibilité de chacun.

D'autres cas de harcèlement sont très fréquents de nos jours. Les mendiants «professionnels», les drogués, les commerçants ambulants, les représentants de sectes, les voisins trop curieux, etc., peuvent se rendre coupables, selon les circonstances, de l'infraction de harcèlement telle qu'elle est définie dans la proposition de loi. Le texte de la proposition de loi précise qu'il doit s'agir d'actes répétés. La question se pose toutefois de savoir si un acte unique mais grave ne devrait pas entrer en ligne de compte.

Force est de constater que la police réagit plutôt avec indifférence face à nombre des comportements générateurs de nuisances des personnes précitées. Parfois, elle ne dispose pas non plus des moyens nécessaires pour intervenir, parce que la loi pénale n'englobe pas tous les comportements qui peuvent être considérés comme un harcèlement.

De spreker verwijst in dat verband naar een door hem ingediend wetsvoorstel tot wijziging van artikel 314bis van het Strafwetboek (Stuk nr. 1398/1), waarbij wordt voorgesteld de strafwetgeving aan te vullen met een aantal bepalingen betreffende schendingen van het privé-leven die nu nog buiten het toepassingsgebied van de strafwet vallen.

In de tekst van het wetsvoorstel is gepoogd een evenwicht te vinden tussen enerzijds het belagen als zodanig en anderzijds de subjectieve ervaring van het slachtoffer daarvan. Een en ander behoeft nog verder te worden gepreciseerd.

De spreker is het in ieder geval eens met het voorstel om van het misdrijf van belaging een klachtmisdrijf te maken.

Hij pleit er tot slot voor om de tekst van het wetsvoorstel te verfijnen, vooral rekening houdend met het feit dat zeer verscheiden situaties moeten worden gedekt en dat de bestanddelen van het misdrijf dus zeer nauwkeurig moeten worden geformuleerd.

De heer Landuyt is het eens om van het misdrijf van belaging een klachtmisdrijf te maken.

Voor het overige constateert de spreker dat de voornaamste weerstand tegen de invoering van het misdrijf voortvloeit uit de twijfel over het feit of de bedoelde gedragingen niet reeds vervolgd kunnen worden op grond van de bestaande strafwetgeving.

Het is juist dat «stalking» vaak strafbare daden omvat. Er zijn evenwel gedragingen die aan de strafwet ontsnappen, zoals ook in de inleiding werd beklemtoond en aan de hand van een aantal voorbeelden werd verduidelijkt. Andere voorbeelden van dergelijke feiten kunnen worden toegevoegd : het doorzoeken van vuilniszakken, het plaatsen van advertenties in de krant waarbij de identiteit, het adres en het telefoonnummer van het slachtoffer worden vermeld, het ongevraagd dagelijks bestellen van een taxi met als gevolg dat elke dag een taxichauffeur aanbelt, het dagelijks versturen van ongewenste liefdesbrieven.

Tot besluit van de algemene bespreking duidt *de voorzitter* de punten aan waarop het wetsvoorstel verder kan worden verfijnd :

1. Elke vorm van belaging zou onder de omschrijving moeten vallen;
2. De intentie van de belager zou duidelijk moeten worden gekwalificeerd;
3. De mate waarin het slachtoffer moet zijn gehinderd, verontrust of gekweld zou moeten worden gepreciseerd;
4. Ook een niet herhaalde daad zou het misdrijf van belaging moeten kunnen opleveren.

L'intervenant renvoie à cet égard à sa proposition de loi modifiant l'article 314bis du Code pénal (Doc. n° 1398/1), qui vise à compléter la législation pénale par une série de dispositions concernant les violations de la vie privée qui échappent encore au champ d'application de la loi pénale.

La proposition de loi tente de trouver un équilibre entre le harcèlement en tant que tel, d'une part, et sa perception subjective par la victime, d'autre part. Toutes ces notions devront encore être précisées.

L'intervenant souscrit en tout cas à la proposition visant à faire de l'infraction de harcèlement une infraction qui ne peut être poursuivie que sur plainte.

Il plaide dès lors pour que l'on affine le texte de la proposition de loi, d'autant qu'il doit viser des situations très différentes et que les éléments constitutifs de l'infraction doivent donc être définis de manière très précise.

M. Landuyt est d'accord pour faire de l'infraction de harcèlement une infraction qui ne peut être poursuivie que sur plainte.

L'intervenant constate pour le surplus que la réticence principale à l'égard de l'instauration de cette infraction résulte du fait qu'il existe un doute quant à la possibilité de poursuivre dès à présent les comportements visés sur la base de la législation pénale existante.

Il est exact que le harcèlement se traduit souvent par des actes punissables. Il existe cependant des comportements qui échappent à la loi pénale, ainsi qu'il a également été souligné et illustré à l'aide d'une série d'exemples dans l'exposé introductif. On peut citer d'autres exemples de tels faits: la fouille de sacs-poubelles, le placement, dans les journaux, d'annonces indiquant l'identité, l'adresse et le numéro de téléphone de la victime, l'appel quotidien d'un taxi sans que la victime l'ait demandé, ce qui a pour conséquence qu'un chauffeur de taxi sonne chaque jour à sa porte, l'envoi quotidien de lettres d'amour indésirables.

En conclusion de la discussion générale, *le président* indique les points de la proposition à l'examen qui pourraient être affinés:

1. Toute forme de harcèlement devrait être couverte par la définition;
2. L'intention du harceleur devrait être qualifiée clairement;
3. Il faudrait préciser la mesure dans laquelle la victime doit être gênée, inquiétée ou angoissée;
4. Le délit devrait pouvoir exister même s'il n'y a pas eu récidive.

III. ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING EN STEMMINGEN

Artikel 1

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt. Het wordt eenparig aangenomen.

Art. 2

De heer Barzin dient een *amendement nr. 1* in (Stuk nr. 1046/2) dat ertoe strekt van het misdrijf van belaging een klachtmisdrijf te maken. Voor de verantwoording van dit amendement wordt verwezen naar de uiteenzetting van de indiener tijdens de algemene bespreking.

De heren Cuyt, Willems en Landuyt dienen een *amendement nr. 2* in (Stuk nr. 1046/3) ter vervanging van artikel 2. Het amendement vloeit voort uit de bespreking in de werkgroep en werd tijdens de algemene bespreking toegelicht.

*
* *

Ten gevolge van de tijdens de algemene bespreking gemaakte opmerkingen dient *de heer Landuyt* op amendement nr. 2 een *subamendement nr. 4* in (Stuk nr. 1046/5) tot aanvulling van het voorgestelde artikel 442bis.

De heer Landuyt stelt voor het voorgestelde artikel 442bis onder te verdelen in twee leden en daarin twee strafbepalingen onder te brengen die enerzijds onopzettelijk en anderzijds opzettelijk «stalken» betreffen.

De heer Giet acht het moeilijk aanvaardbaar dat onopzettelijk belagen strafbaar zou zijn. In dat geval zou veeleer gedacht moeten worden aan een civielrechtelijke sanctie.

De heer Willems is evenmin voorstander van de invoering van een onopzettelijk misdrijf. De wetgever moet ervoor beducht zijn aan te zetten tot een vorm van onverdraagzaamheid.

De heer Cuyt wijst erop dat zich nochtans tal van gevallen van onopzettelijk «stalken» voordoen. Concreet gezien gaat het dan bijvoorbeeld om het psychotisch gedrag van een persoon met een obsessionele liefde voor iemand waarmee die persoon geen persoonlijke relatie heeft of om iemand die denkt dat een bekend persoon op hem of haar verliefd is (erotomanie).

De heer Giet betwijfelt of de dader in de aangehaalde voorbeelden wel altijd strafrechtelijk verantwoordelijk is.

III. DISCUSSION DES ARTICLES ET VOTES

Article 1er

Cet article ne fait l'objet d'aucune observation et est adopté à l'unanimité.

Art. 2

M. Barzin présente un *amendement (n°1 - Doc. n° 1046/2)* tendant à faire du harcèlement un délit qui ne serait poursuivi que sur plainte. Pour la justification de cet amendement, il est renvoyé à l'exposé fait par l'auteur au cours de la discussion générale.

MM. Cuyt, Willems et Landuyt présentent un *amendement* tendant à remplacer l'article 2 (*n° 2 - Doc. n° 1046/2*) qui découle des débats au sein du groupe de travail et dont la portée a été précisée au cours de la discussion générale.

*
* *

A la suite des observations formulées au cours de la discussion générale, *M. Landuyt* présente un *sous-amendement (n° 4 - Doc. n° 1046/5)* à l'amendement n° 2.

M. Landuyt propose de scinder l'article 442bis proposé en deux alinéas visant le harcèlement involontaire, d'une part, et le harcèlement volontaire, d'autre part.

M. Giet juge difficilement acceptable l'incrimination du harcèlement involontaire. On devrait plutôt songer, dans ce cas, à une sanction sur le plan civil.

M. Willems n'est pas non plus partisan de l'instauration d'une infraction involontaire. Le législateur doit prendre garde d'inciter à une forme d'intolérance.

M. Cuyt fait observer qu'il existe pourtant de nombreux cas de harcèlement involontaire. Concrètement, il s'agira, par exemple, du comportement psychotique d'une personne éprouvant un amour obsessionnel pour une autre personne avec laquelle elle n'entretient aucune relation personnelle ou d'une personne qui croit qu'une personne connue est amoureuse d'elle (erotomanie).

M. Giet doute que, dans les exemples cités, l'auteur puisse être considéré comme responsable au sens pénal du terme.

Zijns inziens kan belaging alleen een opzettelijk misdrijf zijn, waaraan eventueel een verzwarende omstandigheid kan worden toegevoegd wanneer de dader heeft gehandeld met een in de wetsbepaling omschreven oogmerk.

De heer Bourgeois dient een *subamendement nr. 3* (Stuk nr. 1046/4) in ter vervanging, in het bij amendement nr. 2 voorgestelde opschrift, van het Engelse woord «Stalking» door het Nederlandse woord «Belaging».

De heren Barzin en Duquesne dienen een *amendement nr. 5* in (Stuk nr. 1046/6) ter vervanging van het artikel. Voorgesteld wordt het misdrijf te omschrijven als «kwaadwillig belagen». Het amendement neemt tevens de inhoud van amendement nr. 1 over.

De heer Barzin legt uit dat belaging in al haar vormen moet worden bestraft en dat die vormen in de wet niet nader hoeven te worden omschreven. Hij verwijst in dat verband naar de artikelen 443 en 448 van het Strafwetboek, waar de begrippen «eer» en «beledigen» evenmin nader worden omschreven. Die begrippen moeten worden verstaan in hun gewone betekenis, die kan evolueren. De rechter zal naar gelang van de omstandigheden van de zaak oordelen of er al dan niet belaging is.

Tevens wordt niet langer vereist dat het gaat om herhaalde daden.

Ten slotte wordt een moreel element toegevoegd. De dader moet kwaadwillig hebben gehandeld en het slachtoffer moet dat ook zo hebben aanvoeld.

De heer Giet vraagt of het repetitieve niet noodzakelijk deel uitmaakt van het begrip «belaging».

De heer Duquesne verduidelijkt dat het woord «herhaaldelijk» niet werd overgenomen omdat het bijvoorbeeld kan gebeuren dat een persoon iemand op straat aanklampt en daarmee doorgaat ondanks het feit dat hem wordt duidelijk gemaakt dat zijn gedrag stoort. Die gedraging kan een vorm van belaging zijn, zelfs als ze niet op verschillende tijdstippen is herhaald.

De heer Landuyt verklaart met de schrapping van het woord «herhaaldelijk» te kunnen instemmen, als ook met het voorstel alleen nog de algemene term «belagen» in de wet op te nemen. Hij is het daarentegen niet eens met het vereisen van een bijzonder opzet, daar de dader de kwalijke gevolgen van zijn gedrag niet altijd heeft bedoeld.

De heer Barzin stelt daarop voor, aansluitend op de definitie van ongewenst seksueel gedrag die vervat is artikel 1, derde lid, van het koninklijk besluit van 18 september 1992 ter bescherming van de werknemers tegen ongewenst seksueel gedrag op het werk,

Il estime que le harcèlement ne peut être qu'une infraction volontaire, qui peut être éventuellement assortie d'une circonstance aggravante lorsque l'auteur a agi en poursuivant un des objectifs définis dans la loi.

M. Bourgeois présente un *sous-amendement (n° 3, Doc. n° 1046/4)* visant à remplacer, dans le texte néerlandais de l'intitulé proposé par l'amendement n° 2, le terme anglais «Stalking» par le terme néerlandais «Belaging».

MM. Barzin et Duquesne présentent un *amendement (n° 5, Doc. n° 1046/6)* visant à remplacer l'article. Il est proposé de définir l'infraction comme le fait de harceler de manière méchante. L'amendement reprend en outre la teneur de l'amendement n° 1.

M. Barzin explique que toutes les formes de harcèlement doivent être sanctionnées et qu'il n'y a pas lieu de définir davantage ces formes dans la loi. Il renvoie à cet égard aux articles 443 et 448 du Code pénal, qui ne définissent pas non plus les notions d'«honneur» et d'«injure». Ces notions doivent être comprises dans leur signification habituelle, qui peut évoluer. Le juge appréciera, selon les circonstances de l'affaire, s'il y a ou non harcèlement.

La référence au caractère répétitif des actes a également été supprimée.

Enfin, un élément moral a été ajouté. L'auteur doit avoir agi méchamment et la victime doit avoir perçu ce comportement comme tel.

M. Giet demande si la notion de «harcèlement» n'implique pas nécessairement un caractère répétitif.

M. Duquesne précise que les mots «de façon répétée» n'ont pas été repris parce qu'il peut s'agir, par exemple, d'une personne qui aborde quelqu'un en rue et insiste alors qu'il lui a été clairement fait comprendre que son comportement était gênant. Ce comportement peut constituer une forme de harcèlement même s'il n'a pas été répété à différents moments.

M. Landuyt déclare pouvoir marquer son accord sur la suppression des mots «de façon répétée» ainsi que sur la proposition de ne plus utiliser que le terme général «harceler» dans la loi. Il ne peut par contre souscrire à l'exigence d'un dol spécial, étant donné que l'auteur ne souhaite pas toujours que son comportement ait des conséquences fâcheuses.

M. Barzin propose ensuite, en se fondant sur la définition du harcèlement sexuel figurant à l'article 1er, alinéa 3, de l'arrêté royal du 18 septembre 1992 organisant la protection des travailleurs contre le

te preciseren dat de dader «wist of had moeten weten» dat zijn gedrag de rust van de belaagde persoon zou verstoren. *De heer Barzin c.s.* dient een *amendement nr. 6* (Stuk nr. 1046/6) met die strekking in.

De vertegenwoordiger van de minister verklaart met die formulering in te stemmen.

De heer Giet vraagt of de voorgestelde omschrijving van toepassing is op bedelaars.

De heer Duquesne, daarin bijgevalen door *de heer Landuyt*, verklaart dat dit geenszins de bedoeling is.

De heer Duquesne voegt er evenwel aan toe dat het niet uitgesloten is dat bepaalde «professionele» bedelaars voorbijgangers werkelijk belagen, in die zin dat zij zich opdringen en niet ophouden de persoon lastig te vallen niettegenstaande hij afwijzend reageert.

De heer Barzin suggereert in de tekst te preciseren dat de dader een bepaalde persoon moet viseren, zodat de strafbepaling normaal gesproken niet van toepassing is op personen zoals bedelaars.

De heer Duquesne stelt voor om daarenboven te preciseren dat de verstoring van het slachtoffer «ernstig» moet zijn.

De heer Cuyt c.s. dient een *subamendement nr. 7* in (Stuk nr. 1046/6) dat die twee wijzigingen in amendement nr. 6 beoogt aan te brengen. *Amendement nr. 8 van de heer Barzin c. s.* brengt beide amendementen in een amendement samen.

*
* *

Met betrekking tot de straffen die op het misdrijf van belaging worden gesteld legt *de heer Duquesne* de nadruk op de mogelijkheid van een getrapte aanpak : er kan proces-verbaal worden opgesteld, strafbemiddeling worden voorgesteld, geldboete worden opgelegd en ten slotte gevangenisstraf worden uitgesproken. Vooral op de mogelijkheid van strafbemiddeling zou de wetgever de aandacht moeten vestigen.

De heer Landuyt is het ermee eens dat strafbemiddeling in deze materie ten zeerste verdient te worden aanbevolen. De gekozen strafmaat van maximaal twee jaar gevangenisstraf draagt daartoe bij.

*
* *

harcèlement sexuel sur les lieux de travail, de préciser que l'auteur «savait ou aurait dû savoir» qu'il affecterait par son comportement la tranquillité de cette personne. *M. Barzin et consorts* présentent un *amendement (n° 6 - Doc. n° 1046/6)* en ce sens.

Le représentant du ministre déclare souscrire à cette formulation.

M. Giet demande si la définition proposée s'applique aux mendiants.

M. Duquesne, de même que *M. Landuyt*, précisent que ceux-ci ne sont nullement visés.

M. Duquesne ajoute toutefois qu'il n'est pas exclu que certains mendiants «professionnels» harcèlent réellement des passants en ce sens qu'ils se font pressants et ne cessent pas d'importuner la personne même après avoir essuyé un refus.

M. Barzin suggère de préciser dans le texte que l'auteur du harcèlement doit viser une personne déterminée, de manière à ce que la disposition pénale ne s'applique normalement pas à des personnes telles que les mendiants.

M. Duquesne propose de préciser en outre que la tranquillité de la victime doit être «gravement» affectée.

M. Cuyt et consorts présentent un *sous-amendement (n° 7 - Doc. n° 1046/6)* tendant à apporter ces deux précisions dans l'amendement n° 6. *M. Barzin et consorts* présentent un *amendement (n° 8)* qui fusionne ces deux amendements.

*
* *

En ce qui concerne les peines attachées à l'infraction de harcèlement, *M. Duquesne* souligne qu'une gradation est possible: il peut être dressé procès-verbal, une médiation pénale peut être proposée, une amende peut être infligée et, enfin, une peine d'emprisonnement peut être prononcée. Le législateur devrait attirer tout particulièrement l'attention sur la possibilité de recourir à la médiation pénale.

M. Landuyt considère, lui aussi, que la médiation pénale est hautement recommandée en cette matière et devrait être favorisée par le taux de la peine retenue, qui ne peut excéder deux années.

*
* *

De amendementen nrs. 1 van de heer Barzin, 2 van de heren Cuyt, Willems en Landuyt, 4 van de heer Landuyt, 5 van de heren Barzin en Duquesne, 6 van de heer Barzin c.s. en 7 van de heer Cuyt c.s. worden ingetrokken.

Subamendement nr. 1 van de heer Bourgeois en amendement nr. 8 van de heer Barzin c.s., zoals gewijzigd, worden eenparig aangenomen. Het opschrift van het wetsvoorstel wordt dienovereenkomstig aangepast als volgt : «Wetsvoorstel tot invoeging van een artikel 442*bis* in het Strafwetboek houdende de strafbaarstelling van belaging».

Het wetsvoorstel, zoals gewijzigd, wordt eenparig aangenomen.

De rapporteur,

T. GIET

De voorzitter,

A. DUQUESNE

Les amendements n°s 1 de M. Barzin, 2 de MM. Cuyt, Willems et Landuyt, 4 de M. Landuyt, 5 de MM. Barzin et Duquesne, 6 de M. Barzin et consorts et 7 de M. Cuyt et consorts sont retirés.

Le sous-amendement n° 3 de M. Bourgeois et l'amendement n° 8 de M. Barzin et consorts, tel qu'il a été modifié dans le texte néerlandais, sont adoptés à l'unanimité. L'intitulé de la proposition de loi est donc modifié comme suit: «Proposition de loi insérant un article 442*bis* dans le Code pénal en vue d'incriminer le harcèlement».

La proposition de loi, telle qu'elle a été modifiée, est adoptée à l'unanimité.

Le rapporteur,

T. GIET

Le président,

A. DUQUESNE